

Grote zolders van oude gebouwen zoals kerken, abdijen en kastelen, zijn een geliefde (zomer)verblijfplaats van vleermuizen. Ze hebben veel meer invlieg mogelijkheden en meer spleten om in weg te kruipen dan zolders van moderne woningen. Het voordeel van grote zolders is ook dat ze meer mogelijkheden hebben voor temperatuurregulatie dan kleine ruimtes. Het is belangrijk om op de hoogte te zijn van de aanwezigheid van vleermuizen, hiermee rekening te houden bij het beheer van de (kerk)zolder en bij twijfel een deskundige te raadplegen. Vleermuizen zijn immers beschermde diersoorten. Het is niet alleen verboden om ze te bejagen, te vangen, in gevangenschap te houden of te doden, maar ook om hun woon- of schuilplaatsen te beschadigen of te verstoren. Het zijn bovendien nuttige dieren die o.a. insecten eten die hout aantasten. Ze helpen dus mee het hout beschermen en het erfgoed in stand te houden. Door werken worden geregeld kolonies (onbedoeld) verstoord op cruciale momenten in hun levenscyclus of worden zolders afgesloten voor vleermuizen (terwijl men eigenlijk enkel de duiven of kauwen wilde weren). Ook de vele herbestemmingsplannen kunnen een erg grote impact hebben op het voortbestaan van enkele vleermuizensoorten in Vlaanderen.

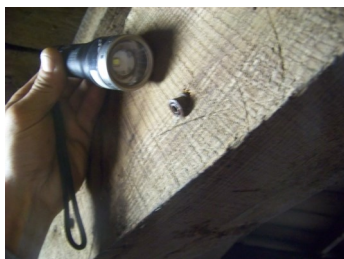
INVENTARISATIE

Hoewel vleermuizen vaak wegkruipen in kieren en spleten, ook in de muren, zijn er verschillende mogelijkheden om hun aanwezigheid vast te stellen:

- waarnemingen op de zolder zelf van:
 - uitwerpselen: Dit zijn kleine, langwerpige keuteltjes. Als je ze plat wrijft tussen je vingers brokkelen ze uiteen in fijne insectenfragmenten. Verwar vleermuiskeutels niet met muizenkeutels. Ze lijken op elkaar, maar muizenkeutels zijn ofwel steenhard (oud) of mals en kleverig (vers). Wil je weten of de vleermuizen nog actief zijn? Verwijder dan de uitwerpselen en controleer na een tijd of er nieuwe bijgekomen zijn.
 - plaatsen met talrijke insectenresten: vooral afgebeten vleugels van nachtvlinders zijn meestal een teken van de aanwezigheid van vleermuizen. Ondermeer grootoorvleermuizen hebben de gewoonte om hun prooien steeds op dezelfde plaats op te eten.
 - zichtbare vleermuizen, vaak aan balken in de nok.
- waarnemingen (best op een warme, droge avond rond zonsondergang) van uitvliegende vleermuizen langs de buitenkant van het gebouw. Hiervoor kun je bv een batdetector gebruiken. Meer info via www.ecopedia.be > natuur > soortbeheer > vleermuizen > het basisgebruik van een batdetector.
- hou er rekening mee dat je hiermee niet altijd alle vleermuizen (o.a. grootoorvleermuizen) gemakkelijk kan detecteren. Vuistregel bij deze onderzoeken is zo weinig mogelijk verstoring te veroorzaken. Waarnemingen van vleermuizen kunnen opgeslagen en geraadpleegd worden via: www.waarnemingen.be > projecten > project 'onderzoek vleermuizen op zolders'.
- twijfel je aan de aanwezigheid van vleermuizen? Neem dan contact op met de Vleermuizenwerkgroep van Natuurpunt, het Agentschap voor Natuur en Bos, Vespertilio vzw of je plaatselijk Regionaal Landschap.
- meer informatie is te vinden via www.ecopedia.be > natuur > soortbeheer > vleermuizen > inventariseren van kerkzolders.

OPTIMALISATIE INRICHTING ZOLDER VOOR VLEERMUIZEN

- houd de zolder toegankelijk voor vleermuizen. Let erop dat de bestaande toegangen niet afgesloten worden bij het uitvoeren van werken. Dit kunnen heel kleine spleten of gaten zijn waarvan je niet verwacht dat ze belangrijk kunnen zijn. Openingen kleiner dan 5,5 cm worden best open gelaten omdat duiven en kauwen daar toch niet doorkunnen.
- een zolder heeft idealiter verschillende in- en uitvliegopeningen. Wens je extra toegangen te voorzien? Raadpleeg dan het vademecum 'Inrichten van (kerk)zolders voor vleermuizen' en www.ecopedia.be. Openingen zijn max. 5,5 cm hoog om duiven en kauwen buiten te houden.

don't: afschermen galmgaten met hexagonaal gaas

- houd verlichting op kolonieplaatsen zo minimaal mogelijk: vleermuizen zijn namelijk lichtschuw.
 - buitenverlichting: ondoordachte monumentverlichting kan ervoor zorgen dat vleermuizen de kerk verlaten. Zorg er altijd voor dat bekende invliegopeningen donker blijven en dat er minstens 1 à 2 zijden van de kerk donker blijven (liefst de zijden met het meeste opgaand groen zoals bomen).
 - binnenverlichting: beperk de verlichting op de zolder en zet deze enkel aan indien nodig. Voorzie aparte schakelaars voor aparte zolderdelen zodat niet de hele zolder verlicht wordt als je maar op één locatie moet zijn. Gebruik bij voorkeur zaklampen om de zolder te betreden. Voorzie daarover een herinneringsbericht aan de toegangsdeuren tot de torens en de zolders.
 - indien er toch verlichting nodig is, hou dan rekening met de geldende wetgeving: <https://omgeving.vlaanderen.be/beleid/lichtshinder>
- ruim de zolder periodiek op:
 - ruim de uitwerpselen op loopbruggen en andere gemakkelijk bereikbare plaatsen regelmatig op, bijvoorbeeld jaarlijks, uiteraard na het kraamseizoen (bij voorkeur in de periode sept-nov). Onder vaste kolonieplaatsen kan het handig zijn om een stuk plastic te leggen om de keutels op te vangen.
 - het inzamelen van de uitwerpselen kan bijdragen aan het wetenschappelijk onderzoek naar vleermuizen. Het volstaat om een staal - bv in een afsluitbare pot - te labelen (locatie) en dit te melden: vleermuizen@natuurpunt.be
 - houd de invliegopeningen vrij.
- scherm het gebouw af tegen duiven en kauwen. Ze veroorzaken schade en verstoren ook vleermuizen. Zorg ervoor dat de zolder toegankelijk blijft voor vleermuizen (openingen max 5,5 cm hoogte). Gebruik geen hexagonaal kippengaas -daarin raken vleermuizen snel verstrikt-, maar fijnmazige netten, of waar mogelijk/toegelaten een stevig inoxrooster met vierkante mazen van 4x4 cm. Dit is een duurzaam alternatief dat ook de grotere ongewenste gasten, zoals marters, weert.
- vermijd insectenvallen, en zeker de zogenaamde kleeflinten. Vleermuizen kunnen hierin gevangen geraken en sterven. Ook het gebruik van andere bestrijdingsmiddelen tegen insecten dient met de nodige voorzichtigheid te gebeuren.
- hang vleermuiskasten op uit onbehandeld, massief hout. Op die manier ondervinden vleermuizen minder last van giftige houtbehandelingsmiddelen. Meer info in het vademecum inrichten van kerkzolders voor vleermuizen.

WAT DOEN BIJ RESTAURATIE- OF ONDERHOUDSWERKEN?

- ga ruim op voorhand na of er vleermuizen aanwezig zijn. Uit onderzoek blijkt dat op 80 à 90% van de kerkzolders vleermuizen leven. Waarnemingen van vleermuizen kun je raadplegen via: www.waarnemingen.be > projecten > project 'onderzoek vleermuizen op zolders'. Let wel: het ontbreken van data over jouw zolder betekent niet dat er geen vleermuizen aanwezig kunnen zijn. Twijfel je aan de aanwezigheid van vleermuizen? Neem dan contact op met de Vleermuizenwerkgroep van Natuurpunt, het Agentschap voor Natuur en Bos, Vespertilio vzw of je plaatselijk Regionaal Landschap.
- indien er vleermuizen aanwezig zijn, dient voorafgaand aan de werken een eenvoudige afwijking op het soortenbesluit aangevraagd te worden bij Natuur en Bos van de Vlaamse Overheid (behandeltermijn 30 dagen). Aanvraagformulier te downloaden via www.natuurenbos.be > formulieren > soortenbescherming
- bekijk op voorhand samen met de architect en vleermuisspecialisten hoe rekening kan gehouden worden met de vleermuizen, en hoe bij een renovatie een vleermuisvriendelijke inrichting eenvoudig kan meegenomen worden.
- voer de nodige werken uit tijdens het winterhalfjaar (1 oktober - 31 maart), weliswaar na een grondige controle op de aanwezigheid van vleermuizen. Vleermuizen maken vooral in het zomerhalfjaar gebruik van de zolders (april-september), maar sommige soorten overwinteren uitzonderlijk ook op zolders.
- zorg bij grote werken voor een tijdelijke afscherming van de ruimte waarin de vleermuizen zich bevinden indien er met het tijdstip geen rekening kan gehouden worden en/of als de vleermuizenpopulatie het hele jaar door aanwezig is. De afsluiting dient tegen stof, geluid, licht en luchtcirculatie en kan bestaan uit een tijdelijke isolatiemuur, doeken of een ondoorzichtig zeil. De afgesloten ruimte dient ook voldoende groot te zijn om geen oververhitting te krijgen.

